



УДК: 398.1(=14'02)(049.3)

## Антологија на старогрчки поговорки и мудрости

(избор, превод од старогрчки и коментари  
Валериј Софрониевски. Паблицер, Скопје, 2018.  
Стр. 312)

Слободан Танасковски

студент на Институтот за класични студии,  
Филозофски факултет  
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

[slobodantanaskovski@yahoo.com](mailto:slobodantanaskovski@yahoo.com)

Поговорките се главниот показател на културата на еден народ. Преку нив се зачувува традицијата и народната мудрост, која не служи само за конзервирање туку и за живеење. Со други зборови, преку поговорките на една култура најдобро можеме да ги забележиме размислувањата, проблемите и вредностите на обичниот човек. Тоа значи дека станува збор за особено иманентен пример за популарната, односно т. н. „народска култура“, која многу повеќе влијае врз животот на луѓето отколку научната и философската мисла, чијшто почеток го пронаоѓаме токму во Античка Грција. Од друга страна, работата на класичниот филолог, за жал или за среќа, во денешно време е речиси исклучиво насочена кон академската специјализирана публика. Оваа книга од проф. д-р Валериј Софрониевски, насловена *Антологија на старогрчки поговорки и мудрости*, се обидува да ја надмине оваа бариера, покажувајќи дека старогрчката мисла не е исклучиво достапна во големите дела на литературата и философијата туку може да се пронајде и на други места.

Делото на Софрониевски се состои од предговор и главен дел. Во предговорот авторот се обидува да даде дефиниција на поговор-

ката како таква, а во вториот, главниот дел е наведен и објаснет обемен корпус на поговорки. „Попатни, концизни, полезни мудрости, слични на она што го кажуваат, соодветни за времињата и околностите“ е насловот на предговорот, во којшто се сумирани определбите на античките теоретичари во врска со поговорките. Од Аристотел во *Реторика*, преку Ајлиј Донат, Диомед, Диогенијан од Хераклеја и Синесиј, па сè до Михаил Апостолиј, се наброени различни дефиниции на поговорката, и во дијалог со современите теории, авторот се обидува да даде нејзина соодветна дефиниција. Дефинирањето се покажува како многу поголем залак одошто изгледа на почетокот и подразбира голем број различни тврдења, кои се движат од „семејна сличност“ до целосна контрадикција. Но, сепак, авторот дава сосема задоволителна сумација на размислувањата од минатото и сегашноста: „куса (едноставна, конкретна, често синтаксички неоформена), општопозната (повторувана, запаметлива, често цитирана) изрека, што изразува (често, на метафоричен начин) некаква вистина (па оттука и практична мудрост, препознатлива употреба, совет, поука и сл.) којашто е заснована врз здрав разум или искуство (општо или поединечно)“. Дефиницијата не се стреми кон исцрпност, туку овозможува корисен регулативен модел за справување со толку обемен и хетероген материјал како што се поговорките. Паралелно со обидот за дефинирање, авторот нуди и информации во врска со потеклото на зборот *παροιμία*, односно со неговата етимологија, којашто, според *Etymologicum Magnum*, доаѓа од *παρά* (‘долж, покрај’) и *τὸ οἶμος* што значи ‘пат’.

Како што веќе посочивме, во главниот дел поговорките се наведени во старогрчкиот оригинал, подредени по алфабетен редослед, од алфа до омега, и преведени на македонски јазик. Преводот е проширен и со коментари, толкувања и дообјаснувања на значењето и провениенцијата, како и на контекстот на секоја поговорка засебно. Главните извори од кои авторот црпи се сите збирки што го сочинуваат *Corpus paroemiographorum*, како и *Adagia* на Еразмо Ротердамски, чишто коментари честопати служат како основа за белешките и објаснувањата на авторот. Да издвоиме неколку примери со кои ќе се обидеме да ја прикажеме исцрпноста на зафатот на авторот: *Ἀνὴρ ἀτεχνῆς τοῖς πᾶσιν ἐστὶ δοῦλος. Маж без вештина на сите им е роб; Ἡ γλῶττα πολλῶν ἐστὶν αἰτία κακῶν. Јазикот е причина за*

многу зла; Οἱ μὲν λοιποὶ ζῶσιν, ἵνα ἐσθίωσιν, ἐγὼ δ' ἐσθίω, ἵνα ζῶ. Другите живеат за да јадат, а јас јадам за да живеам. За некои поговорки авторот ја посочува и нивната паралела во латинскиот јазик: Ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος. Човек на човека е волк. Односно понекогаш човечката природа во односот кон други луѓе може да се покаже многу сурова и нечовечка, крволочна како природата на волкот. (Лат. Homo homini lupus); Κατόπιν τῆς ἐορτῆς ἦκεις. Доаѓаш ден по празникот. За оние кои доцнат. (Лат. Post festum); Λέγειν τὰ λεγόμενα. Да кажуваш кажано. Т.е. кажувам како што ми беше кажано. (Сп. лат. Relata refero) итн. За некои, пак, наведува поговорки со слична смисла во нашиот јазик и култура: Ἦὼς ὀρώσα τὰ νυκτὸς ἔργα γελᾷ. Зората се смее кога ги гледа делата на ноќта. (Сп. мак. „Утрото е помудро од ноќта“); или Πρὶν τοὺς ἰχθῦς ἐλεῖν σὺ τὴν ἄλμην κικᾶς. Пред рибите да ги уловиш, ти саламурата ја подготвуваши. (Сп. „Прво скокни, па речи ‘оп’“) итн. Како што кажува и самиот наслов на книгата, збирката не се состои само од поговорки во тесна смисла на зборот туку и од разни старогрчки мудрости, односно мисли од значајни старогрчки философи или стихови од старогрчки поети, коишто, со текот на времето, и самите почнале да фигурираат и да се употребуваат во секојдневниот говор како поговорки (и покрај тоа што нивното авторство најчесто било познато).

Да заклучиме со уште една дефиниција на поговорката наведена од проф. Софрониевски, овој пат од Диогениј од Хераклеја (на Понт), којашто е многу индикативна во однос на целта на авторот и традицијата на којашто се надоврзува: „некои велат дека поговорката е именувана според патиштата (αὶ οἴμαί) (...) Луѓето, сето она што го наоѓале како заеднички интерес, го запишувале по патиштата по кои врвел многу народ, за да можат многумина да ги најдат и да имаат полза од нив. А велат дека вака може да се дознаат и изреките (ἀποφθέγματα) на мудрите, како питагорејските препораки“. Поговорката не е заробена во локалното; таа не е израз на провинцијализам, туку на мудрост; а мудроста не познава граници. Не е воопшто чудно што еден од главните изворници на поговорките е токму *Adagia* на Еразмо Ротердамски, затоа што токму овој доцноренесансен автор бил хуманист, космополит и чувар на традицијата во време кога разумот и ученоста биле под силна закана од догматизмот и насилството. Наспроти завојуваните страни и конфликтните

деноминации, тој се обидува да го одржи „средниот пат“ и да ја зачува традицијата на класичните јазици и класичната мудрост. Тоа е порака што никако не смеете да ја заборавиме, а најмалку денес. Книги како оваа на проф. Софрониевски ни служат како потсетник на оставнината на Еразмо.